

Katong Batja/Wij lezen 06

De stem van de Molukse soldaat in Indonesië

Fridus Steijlen in boekenrubriek Katong Batja Nieuwsbrief Moluks Historisch Museum november 2015

Onlangs verscheen het boek 'Soldaat in Indonesië' van Gert Oostindie, hoogleraar en directeur van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) in Leiden.

'Soldaat in Indonesië' beschrijft het leven van Nederlandse soldaten in de periode 1945-1950, tijdens de onafhankelijkheidsoorlog in de voormalige kolonie. De publicatie is gebaseerd op zogenaamde egodocumenten van de toenmalige militairen zelf: dus dagboeken, brieven etc. Een deel van 'Soldaat in Indonesië' beschrijft de oorlogsmisdaden en de excessen die hebben plaatsgevonden. Het waren er veel, en een flink deel wordt in de egodocumenten ook toegeschreven aan 'Ambonese militairen van het KNIL'. Historicus Wim Manuhutu en antropoloog Fridus Steijlen lezen het boek en kwamen in relatie tot de beschrijving van de rol van Molukse militairen, tot de volgende reactie:

Hoe komt het dat in de dagboeken van Nederlandse veteranen met name Ambonezen (Molukkers) worden genoemd als het gaat om buitensporig geweld zoals nu blijkt in de publicatie van historicus Gert Oostindie? Het is deels een kwestie van perspectief zoals Oostindie terecht opmerkt. Zoals de neiging om het geweld cultureel te duiden ('het zit in hun volksaard'), een overblijfsel van een oriëntalistische blik waarin het gedrag van de oosterse Ander op een andere wijze werd verklaard dan het eigen gedrag. Het laat ook nog eens zien hoe belangrijk het is om ook het verhaal van het koloniale leger, het KNIL, te vertellen.

Molukse en Nederlandse collega's van de Militaire Luchtvaart KNIL, Bandung 1947. MHM/coll. D. Soplanit (de personen op de foto hebben geen relatie met het boek)

Naast de soldaten van de KL, de Koninklijke Landmacht, vochten immers ook nog zo'n 77.000 soldaten van het KNIL in het Indonesisch-Nederlands conflict. En, zoals sommige Nederlandse veteranen in het boek opmerkten, voor hen ging het echt om een zaak van overleven. Voor hen was er geen ander thuis om naar terug te gaan. Ambonezen maakten in tegenstelling tot wat wel eens wordt gedacht, niet de meerderheid van het KNIL uit. Maar ze waren vanaf het einde van de negentiende eeuw wel een geprivilegieerde groep binnen dat leger omdat ze alle kenmerken vertoonden van een 'military race': als minderheid geen gevaar voor de koloniale heerser en op basis van dezelfde godsdienst (het waren vooral christenen die voor het leger werden geworven) in het bezit van een band met diezelfde koloniale overheid.

Direct na het einde van de Tweede Wereldoorlog behoorden Molukse militairen in plaatsen als Jakarta tot de eerste KNIL troepen die zich opnieuw organiseerden. De Engelsen die de opdracht hadden het gezag van de Japanners over te nemen, waren niet blij met de Molukkers. Zij noemden hen 'trigger happy' en wraakzuchtig. Die houding had ermee te maken dat Molukse burgers (mannen, vrouwen en kinderen) net als Chinezen, Indische Nederlanders en Nederlanders het doelwit waren van allerlei radicale gewapende Indonesische groeperingen. Molukkers die met de Republiek meevochten eisten dat de Indonesische leiders zich duidelijk uitspraken tegen het geweld tegen hun volksgenoten omdat ze zich anders niet meer achter de Republiek konden scharen.

Als soldaten die de taal spraken en de omgeving kenden, waren de Indonesische KNIL-militairen, waaronder de Molukse, de aangewezen personen om bij ondervragingen een actieve rol te spelen. Ook bij de Speciale Troepen van Westerling waren militairen uit Oost-Indonesië - behalve Molukkers ook Menadonezen en Timorezen - oververtegenwoordigd.

We willen de ernst van de gewelddadigheden begaan door Molukse militairen niet bagatelliseren, maar het is van belang om de hele context te weten om te begrijpen wat er gebeurde en waarom.

Dat de Molukse stem zelf niet in het boek te vinden is, heeft ermee te maken dat Molukse militairen geen dagboeken of memoires hebben geschreven die zijn gepubliceerd. Waardoor er geen Molukse bronnen zijn voor een boek gebaseerd op geschreven egodocumenten. Daar komt bij dat de overkomst naar Nederland en het ontslag uit militaire dienst bij aankomst in 1951 tot een decennialange verstoorde verhouding met de Nederlandse samenleving en overheid hebben geleid. Daardoor was er weinig ruimte voor verhalen over 1945-1950. Dat betekent niet dat ze er niet zijn. Het boek van Oostindie is een aansporing voor verder onderzoek. Vooral ook naar die Molukse stem als antwoord op de vraag waarom deze groep zo vaak door de KL veteranen genoemd worden.

Luister [hier](#) naar een interview met Gert Oostindie in OVT, 1 nov. 2015.

Of lees het [artikel](#) 'In Nederlands-Indië kon iedere boer de vijand zijn', Trouw, 28 okt. 2015.

GERT OOSTINDIE

SOLDAAT IN INDONESIA

1945-1950

GETUIGENISSEN VAN EEN OORLOG
AAN DE VERKEERDE KANT VAN DE GESCHIEDENIS

PROMETHEUS • BERT BAKKER